

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Дипломна робота магістра

з теми: **«ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО САМООРГАНІЗАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ»**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи ДО1-М19,
спеціальності 012 Дошкільна освіта
за освітньо-професійною програмою
Дошкільна освіта з додатковою
спеціальністю Початкова освіта
(денна форма навчання)
Мєсяцева Яна Олександрівна

Керівник: **Бабюк Т. Й.**,
кандидат педагогічних наук,
доцент

Рецензент: **Бахмат Н. В.**,
доктор педагогічних наук, професор

Кам'янець-Подільський – 2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО САМООРГАНІЗАЦІЇ У ВИХОВАТЕЛІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	7
1.1 Самоорганізація вихователів дітей дошкільного віку у професійній діяльності як наукова проблема	7
1.2 Основні компоненти готовності до самоорганізації у професійній діяльності вихователів дітей дошкільного віку	26
РОЗДІЛ 2 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО САМООРГАНІЗАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	38
2.1 Діагностика стану готовності вихователів дітей дошкільного віку до самоорганізації у професійній діяльності	38
2.2 Реалізація експериментальної програми формування готовності вихователів дітей дошкільного віку до самоорганізації у роботі закладів дошкільної освіти та результати дослідження	53
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74
ДОДАТКИ	81

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасне становлення українського суспільства характеризується зростанням процесів самоорганізації громадян, їх прагненням до особистісного та професійного розвитку. В українському суспільстві мають бути реабілітовані гуманістичні цінності, адже поступово має бути сформоване суспільство розумної взаємодії людей, що базується на основі їхньої творчої співпраці, що детермінована обов'язком, совістю, повагою до таких смисложиттєвих цінностей, як Закон, Порядок, Справедливість. Розумне буття людини у суспільстві має утверджуватися в результаті “самоорганізації”, яка є передумовою цивілізованості, культурності.

Самоорганізація у професійній діяльності вихователів дітей дошкільного віку можна визначити двома складовими, а саме: перша складова – постійно діюча, друга складова – ситуативно діюча. Постійна актуальність проблеми самоорганізації у професійній діяльності вихователів пов'язана з тим, що самоорганізація є найважливішою частиною системи організації виховного процесу, яка, у свою чергу, є одним з істотних компонентів системи забезпечення якості дошкільної освіти. Ситуативна актуальність проблеми самоорганізації у професійній діяльності вихователів дітей дошкільного віку визначається нинішнім станом української системи дошкільної освіти, яка здійснюється відповідно до Конвенції про права дитини, Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону праці», «Про дитяче харчування», Базового компоненту дошкільної освіти, Концепції Національно-патріотичного виховання дітей та молоді, інших законодавчих джерел.

Для налагодження якості управління як з боку завідувача, так і з боку вихователів дошкільних навчальних закладів необхідно оволодіти навичками організації, освоїти прийоми і техніки самоорганізації власної діяльності.

Тому значна частина роботи вихователів дітей дошкільного віку пред'являє вищі психологічні вимоги до рівня його самоорганізації і потребує ефективних методик та програм, які забезпечать діагностику та формування готовності до самоорганізації у професійній діяльності.

Аналіз наукових праць, присвячених різним аспектам вивчення самоорганізації у професійній діяльності, показує, що, з одного боку, це явище розглядається з різних сторін, але з іншого боку, можна простежити суперечливу думки вчених про склад і структуру самоорганізації. У дослідженнях самоорганізації виділяються різні напрямки. До першого напрямку відносять роботи В. Андрєєва, Т. Болдишева та ін., які орієнтуються на вивчення окремих компонентів процесу самоорганізації. У дослідженнях О. Конопкіна, Н. Пейсахова, С. Елканова, Р. Шакурова та ін. увага переноситься на розгляд взаємозв'язків між функціональними компонентами процесу самоорганізації. До теперішнього часу в роботах не досліджено склад і структуру функціональних компонентів процесу самоорганізації у професійній діяльності вихователів дітей дошкільного віку, і, відповідно, відсутні методики діагностики стану самоорганізації вихователів дітей дошкільного віку.

Особливо важливо розв'язати суперечність між об'єктивною необхідністю формування готовності до самоорганізації у вихователів дітей дошкільного віку, забезпеченням існуючими у професійній діяльності традиційними формами і методами управління даним процесом. Необхідність розв'язання названих суперечностей зумовила вибір теми дослідження: **«Формування готовності вихователів дітей дошкільного віку до самоорганізації у професійній діяльності».**

Об'єкт дослідження: самоорганізація вихователя дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження: процес формування готовності вихователів дітей дошкільного віку до самоорганізації в умовах здійснення професійної діяльності.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально апробувати експериментальну програму формування готовності вихователів дітей дошкільного віку до самоорганізації у професійній діяльності.

Гіпотеза: готовність до самореалізації у вихователів дітей дошкільного віку набуде більш високого рівня, якщо буде реалізована експериментальна програма, що включає такі елементи: цільовий, змістовний та результативний.

Завдання дослідження:

1. Теоретично обґрунтувати проблему самоорганізації вихователів дітей дошкільного віку у педагогічному та психологічному аспектах.
2. Виявити основні компоненти готовності вихователів до самоорганізації і розробити методику діагностики цих компонентів.
3. Обґрунтувати критерії та показники готовності вихователів дітей дошкільного віку до самоорганізації, визначити характеристики її рівнів.
4. Розробити та експериментально перевірити програму формування готовності вихователів дітей дошкільного віку до самоорганізації у роботі дошкільних навчальних закладів.

Методи дослідження. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань, перевірки гіпотези використовувалися **методи:**

- **теоретичні** (аналіз наукової літератури з проблеми дослідження, визначення основних понять дослідження – «самоорганізація», «наукова організація праці»; синтез, узагальнення і систематизація отриманих даних, порівняння, класифікація, абстрагування, конкретизація наукової інформації щодо проблеми готовності до самоорганізації вихователів дітей дошкільного віку у професійній діяльності);
- **емпіричні** (спостереження, бесіда, діагностування, педагогічний експеримент з вихователями у дошкільних навчальних закладах);
- **математичні методи** обробки експериментальних даних.

Практична значущість магістерської роботи: розроблено діагностичну методичку компонентів готовності до самоорганізації для вихователів, розроблені навчально-методичні матеріали для підвищення рівня готовності до самоорганізації вихователів, що можуть бути використані для оптимізації роботи дошкільного навчального закладу.

База дослідження: вихователі комунальної установи заклад дошкільної освіти Дунаєвецької міської ради №1 «Ромашка», дошкільний навчальний заклад «Дзвіночок» села Вербка Хмельницької області.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження обговорено на конференціях різних рівнів.

Публікації. Основні результати дослідження викладено в 2 наукових публікаціях.

Структура магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (66 найменувань), додатків. Загальний обсяг роботи становить 90 сторінок (з них 73 – основна частина). Робота містить 6 таблиць, 3 рисунки.

ВИСНОВКИ

У роботі наведено теоретичні узагальнення і практичне впровадження здобутих результатів, що надає можливість зробити наступні висновки:

1. На основі аналізу наукової літератури теоретично обґрунтовано проблему самоорганізації вихователів дітей дошкільного віку у педагогічному та психологічному аспектах та з'ясовано, що дане поняття трактується у різних дослідженнях не зовсім чітко, за виключенням є цільова єдність дій. Так, виділяється соціальна самоорганізація як прагнення суспільства до своєї максимальної стійкості, рівноваги і гармонії, а також самоорганізація особистості як прагнення людини у суспільстві до формування максимальної стійкості і рівноваги, гармонійного співжиття.

У дослідженні зроблено акцент не лише на педагогічну, а на професійну самоорганізацію вихователя дітей дошкільного віку, що є процесом самоструктурування, самовпорядкування й самовдосконалення особистісних, професійних та пізнавальних компетентностей вихователя з метою професійної самореалізації, а основним принципом його діяльності – воля до блага дітей, які стануть майбутнім поколінням нашого суспільства.

У дослідженні наголошується на законодавчих положеннях України, згідно із якими вихователь, як педагогічний працівник дошкільного навчального закладу, має забезпечувати результативність та якість роботи із дітьми. Вихователь має забезпечувати збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини, виховувати у дітей любов до України, шанобливе ставлення до родини, повагу до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей Українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля тощо. Також у дослідженні відзначено, що педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру, що у цілому вказує на важливість самоорганізації у професійній діяльності.

Встановлено, до самоорганізації у професійній діяльності вихователя відносять процеси вдосконалення і саморозвитку, здатність накопичувати і використовувати минулий досвід, досягати керованих цілей, що має відбуватися через залучення вихователів до оволодіння різноманітними технологіями та ефективними способами, що здатні підвищити їхній професійний саморозвиток, вплинути на самоосвіту тощо.

У дослідженні виявлено основні компоненти готовності до самоорганізації у професійній діяльності вихователів дітей дошкільного віку. Доведено, що діяльність вихователя дітей дошкільного віку є дворівневим процесом, адже містить: а) дії, що перетворюють свідомість, почуття та дії вихованців і б) дії, що спрямовують управління перетворенням на основі психічного відображення поведінки дитини. При цьому було використано загальну структуру діяльності суб'єкта, що розподіляються на орієнтовні, виконавчі і контрольні (контрольно-корекційні) акти діяльності. У дослідженні на підставі наукових досліджень та реальної практики роботи дошкільних навчальних закладів встановлено, що орієнтовні операції у діяльності вихователів призначені для отримання знань про те, як здійснювати дії, виконавчі - для здійснення самого перетворення, контрольні - для регуляції і корекції виконавчих операцій шляхом зіставлення ходу виконавчих операцій з їх зразками, представленими в знаннях про дію. Доведено, що цілепокладання, ціледосягання, аналіз ситуації і планування, самоконтроль і корекцію є професійними складовими у самоорганізації вихователя дошкільного закладу. З'ясовано, що компонентами готовності (та, відповідно, її основними критеріями для діагностики) вихователів до самоорганізації у професійній діяльності виступили - потребнісно-мотиваційний, змістовний, операційний, рефлексивно-оцінний. Для діагностики визначених критеріїв представлено авторську методику, що доповнювалася такими методами, як бесіда, спостереження, а також комплексом діагностик таких вчених, як О.Д. Ішков (опитувальник

«Діагностика особливостей самоорганізації» (ДОС), опитувальник рефлексивності В. М. Карандашева та ін.

3. У дослідженні обґрунтовано критерії та показники готовності вихователів дітей дошкільного віку до самоорганізації, визначено характеристики її рівнів (високий, середній, низький).

Так, до потребнісно-мотиваційного критерію віднесено: наявність певного рівня мотивації до ведення організованого способу життя і потреби в раціональній організації професійної діяльності. До показників змістовного критерію - наявність знань про організацію, самоорганізацію, способи подолання дезорганізації, про форми професійного самовдосконалення та саморозвитку. До операційного критерію - здатність планувати і організовувати професійну діяльність, спрямовану на покращення діяльності у дошкільному навчальному закладі. До рефлексивно-оцінного критерію - наявність рефлексивної позиції, здатність давати оцінку своїй професійній діяльності.

Нами було виділено три рівні готовності вихователів до самоорганізації у професійній діяльності, та схарактеризовано їх по кожному критерію. Низький рівень: відсутність значущих особистісних мотивів у організації професійній діяльності; явні прогалини в наукових знаннях про людину, самоорганізацію, наслідки дезорганізації у професійній діяльності тощо; несформоване вміння планувати і організовувати професійний саморозвиток, вести організований спосіб життя; відсутність активної діяльності по підтриманню самоорганізації у професійній діяльності.

Середній рівень: стійка мотивація до ефективної організації професійної діяльності, усвідомлення потреби в раціональній організації професійної діяльності; достатній рівень знань про самоорганізацію та дезорганізацію, основ тайм-менеджменту, знання особливостей самоорганізації у професійній діяльності, способів вдосконалення професійного саморозвитку, наявність базових знань про самоорганізацію у професійній діяльності; уміння планувати і організовувати діяльність у

дошкільному навчальному закладі, власний професійний саморозвиток; ситуативно-активна позиція в професійному самовдосконаленні.

Високий рівень: сильна мотивація до самоорганізації професійної діяльності, активна лідерська позиція в організації ефективної професійної діяльності в дошкільному навчальному закладі; системне представлення всіх чинників, що визначають організований спосіб життя; знання основ тайм-менеджменту, основ професійної самоорганізації, способів подолання дезорганізації; уміння організувати раціональну діяльність із дітьми у дошкільному навчальному закладі, вміння організовувати виховне середовище в групах; активна позиція в самоорганізації професійної діяльності, дотримання організованого способу життя, оптимального режиму професійного самовдосконалення тощо.

4. У дослідженні розроблено та експериментально перевірено програму формування готовності вихователів дітей дошкільного віку до самоорганізації у роботі дошкільних навчальних закладів, що цільовій, змістовній та результативній елементи.

Мета програми – підвищення рівня готовності до самоорганізації у професійної діяльності. Завдання програми: 1) діагностика стану готовності вихователів дітей дошкільного віку до самоорганізації у професійній діяльності; 2) проведення теоретичних та практичних семінарів щодо рівня підвищення готовності вихователів до самоорганізації у професійній діяльності; 3) корекційна робота для вихователів із різними рівнями готовності до самоорганізації у професійній діяльності; 4) аналіз контрольної діагностики стану готовності вихователів дітей дошкільного віку до самоорганізації у професійній діяльності.

Статистичні методи перевірки результатів експериментальної роботи засвідчили зростання рівнів готовності вихователів дітей дошкільного віку до самоорганізації у професійній діяльності у таких межах: високого рівня готовності вихователів до самоорганізації у професійній діяльності досягли 40% вихователів експериментальної групи (на констатувальному етапі – 13%;

рівень зріс на 27%), середній рівень готовності вихователів до самоорганізації у професійній діяльності виявили 60% (на констатувальному етапі – 32%; рівень зменшився на 28%), на низькому рівні готовності до самоорганізації у професійній діяльності вихователів не залишилося – 0 % (було – 55%; рівень зменшився на 55%).

У контрольній групі високий рівень готовності до самоорганізації у професійній діяльності виявили 13% вихователів (на констатувальному етапі – 13%; динаміки не виявлено – 0%), середній рівень готовності до самоорганізації у професійній діяльності виявлений у 36% вихователів (було – 32%; рівень зріс на 4%), низький – у 50% вихователів (було 55%; рівень зменшився на 5 %).

Узагальнюючи результати дослідження, можемо констатувати, що завдання виконано, а гіпотеза про те, що готовність до самореалізації у вихователів дітей дошкільного віку набуде більш високого рівня, якщо буде реалізована експериментальна програма (із такими елементами, як цільовий, змістовний та результативний) підтвердилася.

Проведене дослідження не претендує на остаточне розв'язання проблеми самоорганізації вихователів дітей дошкільного віку. Подальшого вивчення й обґрунтування потребують розробка методик організації та керівництва методичними об'єднаннями дошкільних навчальних закладів в умовах інноваційного розвитку організованого суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. П. Організоване суспільство: потреба для України // Нова парадигма : Філософія. Соціологія. Політологія: Журнал наукових праць. Вип. 50. Київ : НПУ, 2005. С. 3-21.
2. Анисимов О. С. Акмеологические основы рефлексивной самоорганизации педагога: творчество и культура мышления : дис. в виде науч. докл... д-ра психол. наук спец. Москва, 1994. 86 с.
3. Арешонков В. Ю. Педагогічні засади самоорганізації слухачів системи післядипломної педагогічної освіти : дис... канд. пед. наук, Житомирський держ. ун-т ім. І.Франка. Житомир, 2006. 215 с.
4. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання : моногр. Київ : Світлич, 2006. 304 с.
5. Бех І. Рефлексивно-експліцитний метод у вихованні особистості // Рідна школа. 2012. № 12. С. 3-7.
6. Валецька Р. Роль вихователя у формуванні мотивації і навичок здорового способу життя у дітей дошкільного віку // Педагогічний пошук. 2007. № 2. С. 73-75.
7. Гальперин П. Я. Введение в психологию: учебное пособие для вузов. Москва : «Книжный дом «Университет», 1999. 332 с.
8. Героєва В. І. Педагогічна рада дошкільного навчального закладу. Добропілля : Відділ освіти Добропільської міської ради, 2014. 12 с.
9. Гидденс Э. Новые правила социологического метода // Теоретическая социология: Антология: В 2 ч. / Э. Гидденс ; [сост. и общ. ред. С.П. Баньковской]. Москва, 2002. 424 с.
10. Гидденс Э. Устройство общества: Очерк теории структуризации. / Э. Гидденс ; [2-е изд.]. Москва: Академический Проект, 2005. 528 с.

11. Горський А. Є., Барматова І. В., Буданова О. Б., Овчар О. В. Комплексне дослідження стану системи дошкільної освіти України. Аналітичний звіт. Київ : ФОП Кашталян Н. І. 2013. 118 с.
12. Грищенко В. О., Архипов О. Г., Журомська Л. М. Самоменеджмент : навч. посіб. ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ, 2006. 192 с.
13. Давкуш Н. Формування прогностичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних закладів в умовах ВНЗ // Педагогіка і психологія проф. освіти. 2012. № 1. С. 115-122.
14. Добронравова І., Фінкель Л. Динамічний хаос у соціумі як середовище соціальної самоорганізації // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2005. № 1. С. 168-180.
15. Дошкільна освіта у світі. Україна (2016). // URL : <http://pedpresa.ua/114523-doshkilna-osvita-u-sviti-ukrayina.html> (дата звернення 10.11.2019).
16. Дошкільна освіта України у 2014 році : статистичний бюлетень. Київ: Державна служба статистики України, 2015. 90 с.
17. Дубич К. В, Кірічок О. Г., Процюк В. К. Основи теорії управління та менеджменту : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.; Відкритий міжнар. ун-т розв. людини "Україна". Київ : Пектораль, 2005. 101 с.
18. Егоров С. Ф., Лыков С. В., Волобуева Л. М. Введение в историю дошкольной педагогики. Москва: Академия, 2001. 319 с.
19. Єльнікова Г. В. Сутність адаптивного управління, його закономірності і принципи // Наука і сучасність. Київ, 2000. Вип. 2, ч. 1. С. 69-78
20. Єрмошенко М. М. Єрохін С. А., Денисенко М. П., Кириченко О. А., Соскін О. І. Менеджмент : підручник. Київ, 2011. 656 с.
21. Жебровський Б. Дошкілля на порозі нового року // Дошкільне виховання. 2017. № 1. С. 2-4.
22. Закон України «Про дошкільну освіту» / Відомості Верховної Ради України. 2001. № 49. С.259.

23. Закон України «Про освіту» // URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 05.02.2020).
24. Зиммель Г. Социальная дифференциация. Киев: [б.и], 1898. 340 с.
25. Иванченко Г. В. Идея совершенства в психологии и культуре. Москва : Изд-во «Смысл», 2007. 256 с.
26. Ишков А. Д. Способ диагностики структуры процесса самоорганизации человека. // URL : http://www.ntpo.com/patents_medicine/medicine_15/medicine_459.shtm (дата звернення 15.03.2020).
27. Інструктивно-методичні рекомендації «Про організацію освітньої роботи в дошкільних навчальних закладах у 2015/2016 навчальному році» / Лист МОН України від 20.05.2015 р. № 1/9-249. 8 с. [Електронний ресурс]. // URL : <http://mon.gov.ua/content/Osvita/1-9-249-.pdf>. (дата звернення 10.10.2019).
28. Колпаков В. М. Самоменеджмент: навч. посіб. / В. М. Колпаков. Київ: Вид-во «Персонал», 2008. 528 с.
29. Компаниченко В. Н. Самоорганизация личности – путь к расцвету человечества. Хабаровск, 1994. 51 с.
30. Кононко О. Попереду велика і відповідальна робота // Дошкільне виховання. 1999. №1. С. 21 – 23.
31. Конопкин О. А. Психическая саморегуляция произвольной активности человека (структурно-функциональный аспект) // Вопросы психологии. 1995. № 1. С. 5-12.
32. Конт О. Курс позитивной философии // Антология мировой философии. Т.3. Москва, 1971. С. 553-586.
33. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 486 с.
34. Лукашевич М. П., Бурмака М. П. Менеджмент людських ресурсів та самоменеджмент як соціальні технології реалізації особистісного

- потенціалу менеджера // Соц.-екон. дослідж. в перехід. період. 2007. Вип. 3. С. 608-620.
35. Максименко С. Д., Соловієнко В. О. Загальна психологія : навч. Посібник. Київ : МАУП, 2000. 256 с.
36. Максименко С. Д., Карамушка Л. М., Зайчикова Т. В., Бондарчук О. І., Биковський В. Т. Синдром "професійного вигорання" та професійна кар'єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. та слухачів ін-тів післядипл. освіти. Київ : Міленіум, 2004. 264 с.
37. Меленець Л. І. Інноваційний розвиток дошкільних навчальних закладів України: правове забезпечення // Мат-ли Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції "Інноваційна діяльність педагога в умовах реформування шкільної освіти" (20-23.04.2015 р.).
// URL : http://elibrary.kubg.edu.ua/10199/1/L_Melenets_IDPvURSCO_IPPO.pdf (дата звернення 23.02.2020).
38. Методика способності самоуправління (тест ССУ) Н. М. Пейсахов. // URL : <http://psycabi.net/testy/257-metodika-sposobnost-k-samoupravleniyu-test-ssu-n-m-pejsakhov> (дата звернення 10.03.2020).
39. Мжачих С. С. Самоорганізація майбутнього керівника дошкільного навчального закладу у професійній діяльності як наукова проблема // Еврика. 2016. № 1 (3). С. 53-56.
40. Моргенстерн Дж. Самоорганизация по принципу «изнутри наружу»: система эффективной организации пространства, предметной среды, информации и времени. Москва : Добрая книга, 2006. 352 с.
41. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. 2002. №33. С. 4 – 6.

- 42.Новаченко Т. В. Формування педагогічної самоорганізації студентів педагогічних училищ: автореф. дис... канд. пед. наук: [спец.13.00.04]. Одеса, 2004. 20 с.:
- 43.Опросник рефлексивности В. Н. Карандашева // URL : <http://knigi.link/pedagogicheskaya-psihologiya-uchebniki/oprosnik-refleksivnosti-karandasheva-29804.html> (дата звернення 12.04.2020).
- 44.Орликовський М. О., Осовська Г. В., Ткачук В. І. Самоменеджмент : практикум: терміни, тести, практ. завдання та ситуації : навч. посіб. [для студ. екон. вузів]. Київ : Кондор, 2012. 409 с.
- 45.Осницкий А. К. Психологические механизмы самостоятельности. Москва; Обнинск: ИГ–СОЦИН, 2010. 232 с.
- 46.Пащенко Д. І. Зарубіжний досвід гуманізації соціального середовища та виховання. Київ : Знання, 1999. 208 с.
- 47.Поніманська Т. Сучасним дітям – педагога нової генерації // Дошкільне виховання. 2012. № 12. С. 2-3.
- 48.Продовження навчання та здобуття професії / Статистичний бюллетень. Київ : Державна служба статистики України, 2016. 90 с.
- 49.Психология личности : учебник / под ред. П. Н. Ермакова, В. А. Лабунской. Москва : Эксмо ; Наука-Пресс, 2008. 656 с.
- 50.Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург : Изд-во «Питер», 2002. 720 с.
- 51.Сергеєнкова О. П. Вибір стратегії розвитку професійної індивідуальності: психодіагностика у професії. Київ : Наук. світ, 2004. 86 с.
- 52.Симодейко С. І. Самоменеджмент майбутніх учителів початкових класів як педагогічна проблема // Наука і освіта. 2011. № 6. С. 209-211.
- 53.Скалозуб Т. І. Професійно-педагогічна діяльність майбутнього вихователя // Наука і освіта. 2018. № 7. С. 232-235.

- 54.Словник української мови: в 11 томах. Т.4. Київ: Рад. думка, 1973. 689 с.
- 55.Смирнова Е. О. Развитие воли и проивольности в раннем и дошкольном возрастах. Москва ; Воронеж, 1998. 345с.
- 56.Смольська Л. Самоменеджмент – умова конкурентоспроможності педагога // Нова пед. думка. 2016. № 4. С. 112-114.
- 57.Сологуб А. І. Самоорганізація – засіб самотворення креативної особистості обдарованої дитини // URL : <http://ccjournals.eu/ojs/index.php/e-learn/article/viewFile/268/254>. - С.159-164. (дата звернення 8.05.2020).
58. Спенсер Г. Синтетическая философия. Київ : Ника-Центр, 1997. 512 с.
59. Спиця Н. В. Оптимізація процесів самоорганізації сучасного суспільства : автореф. дис... канд. філос. наук. Запоріжжя, 2008. 17с.
- 60.Томашевська І. П. Педагогічний самоменеджмент як передумова ефективної професійної діяльності учителя // Вісник Черкаського університету: Серія «Педагогічні науки». 2015. № 24 (237). С. 126-129.
- 61.Трубник І. В. Формування мотиваційного компонента професійної готовності майбутніх вихователів // Наука і освіта. 2011. № 6. С. 235-238.
- 62.Фалеева Л. В. Организованность и самоорганизация как качество личности: сравнительный анализ понятий // Современные проблемы науки и образования. 2012. № 4. // URL : www.science-education.ru/104-6896. (дата звернення 17.06.2020).
- 63.Форманюк Т. В. Синдром «эмоционального сгорания» как показатель профессиональной дезадаптации учителя // Вопросы психологии. 1994. № 6. С. 57 - 64.
- 64.Хоронжий А. Г. Самокерування духовним розвитком способу життя людини // Зб. тез міжнар. науково-практичної конференції "Наука і

духовність у системі сучасного управління", 19 квітня 2012 р.
Львів : "СПОЛОМ", 2012. С. 21.

65.Штепа О. С. Самоменеджмент (самоорганізування особистості) :
навч. посіб. Львів, 2012. 361 с.

66.Ячменева В. М., Сулыма А. И. Самоменеджмент : учеб. Пособие.
Симферополь : АРИАЛ, 2012. 573 с.